БЪЛГАРСКИ ЦЕНТЪР ЗА НЕСТОПАНСКО ПРАВО

СТАНОВИЩЕ

ОТ

Български център за нестопанско право, ЕИК 130570377, със седалище и адрес на управление: гр. София, ул. „Христо Белчев“ № 3, ет. 1

ДО

Комисията по образованието и науката към 52-то Народно събрание

ОТНОСНО

Законопроект за изменение и допълнение на Закона за предучилищното и училищното образование

Сигнатура: 52-654-01-72

УВАЖАЕМИ ГОСПОЖИ И ГОСПОДА НАРОДНИ ПРЕДСТАВИТЕЛИ,

Български център за нестопанско право (БЦНП) е неправителствена организация, която повече от двадесет и пет години работи в областта на нормативната уредба на гражданския сектор, социалните услуги и защитата на правата на човека.

Български център за нестопанско право изцяло подкрепя внесения законопроект. Считаме, че предложените изменения и допълнения представляват смислена, навременна и добре обоснована стъпка към изграждане на по-справедлива, гъвкава и ориентирана към детето система на предучилищното и училищното образование. Особено висока оценка заслужава заложената в него философия на **интегрирания подход** - възможността ученици и деца да ползват ресурса на социалните услуги в сградата на детската градина или училището, като част от общата и допълнителната подкрепа за личностно развитие. По-долу представяме аргументите за ползите от този подход - както за децата и учениците, така и за подкрепа и укрепване на капацитета на самата образователна система.

I. Защо интегрираният подход е правилният отговор

Интегрираният подход не е самоцел, а средство за осигуряване на подкрепа, която по-добре отговоря на нуждите на детето и по-ефективно използва отделения публичен ресурс. Опитът показва, че интегрираното предоставяне на подкрепа е особено ефективно именно за най-уязвимите деца, които често са изправени пред сложни, многостранни затруднения, изискващи едновременни и координирани действия на различни системи – образователна, социална и здравна. Системите, които работят самостоятелно, колкото и да им се увеличава ресурса, никога не могат да постигнат ефекта на интегрирането на знания, ресурси и капацитет в следствие прилагане на интегриран подход.

Доказаните предимства на интегрирания подход спрямо предоставянето на отделни, несвързани услуги са:

- **по-бърз отговор** на установените потребности на детето;
- **по-добро използване на ресурсите** - вместо да се създава ново и скъпо звено, се използва капацитетът на вече съществуващите системи;
- **подобрена комуникация и координация** между специалистите от различните сектори работещи с едно дете;
- **повишена удовлетвореност** на децата, семействата и професионалистите от практическите улеснения, които интегрираната подкрепа предоставя.

Именно тази логика следва законопроектът с въвеждането на възможността за ползване на социални услуги в подходяща среда в сградата на образователната институция - детска градина или училище, и когато предвижда общи, интегрирани планове за подкрепа съвместно със социалните услуги. Както е отбелязано и в мотивите към законопроекта, системата на образованието самостоятелно не разполага с капацитет и възможност самостоятелно да обезпечи изцяло всички потребности, особено когато става дума за деца и ученици с комплексни затруднения. Мнозина от тези деца вече ползват социални услуги в допълнение на посещаването на училище или детска градина, но тези услуги рядко са в синхрон с подкрепата предоставяна от служителите на образователната институция. Законопроектът адресира точно този проблем.

II. Примери за интегрирани услуги в образованието от други държави

В редица европейски държави са създадени законови, институционални и финансови предпоставки за интегриране на услугите, като образователната институция е един от естествените центрове на това интегриране. Представяме няколко особено релевантни примера.

Португалия - училището като център за интегрирана подкрепа

Португалия, която е близка до България по демографски и социални показатели, изгражда модел на **комплексна подкрепа в училищна среда за включващо обучение на деца с увреждания**. Той се основава на училищен мултидисциплинарен екип, който обхваща децата от 6 до 18-годишна възраст и в който участват педагог, социален работник, психолог, терапевт, лекар и медицинска сестра. Училището работи в партньорство с местните структури на здравните и социални системи.

Училищно-общинският център е модел на партньорство между училището и общността, който включва сътрудничество между училищата и други сектори - социална закрила, здравеопазване, неправителствени организации - с цел предоставяне на множество услуги **на едно място или в мрежа от места по интегриран начин**. Част от училищата функционират като центрове за приобщаващо образование, които подпомагат всички училища в даден географски район: оценяват потребностите на учениците, предписват подкрепящи мерки, обучават учители и родители и осигуряват достъп до помощни технологии. Тези центрове действат като входна точка към целия спектър от услуги за

подкрепа - ранна интервенция, здравни и социални услуги, рехабилитация. Училищният екип участва в цикъла **оценка - планиране - действие - преглед** на интегрираната подкрепа и осигурява широк набор от форми на подкрепа с акцент върху достъпа, участието и напредъка на ученика: помощни технологии; материали в достъпни формати; специализирана подкрепа; лична помощ; логопеди, физиотерапевти, трудотерапевти, психолог; социална подкрепа; грижа за психичното здраве.

Исландия - нива на интензивност и координатор в средата на детето

Исландия структурира услугите **на три нива според интензивността на потребността** - от общодостъпни до специализирана подкрепа - със законово задължение за доставчиците да си сътрудничат и да акцентират върху интердисциплинарния опит и взаимното обучение. Ключова фигура е **координаторът в средата на детето**, който работи на първично ниво, включително в предучилищните заведения и училищата - навсякъде, където детето редовно присъства. Координаторът дава информация, осигурява достъп до оценка и организира интегрирането на услугите, а при нужда от по-специализирана помощ детето получава мениджър на случай. Логиката е **по-малко деца да достигат до най-скъпото и специализирано ниво** - същата логика, която стои и зад понятието „ниво на интензивност“, въведено в законопроекта.

Нидерландия - подкрепата в училище като споделена отговорност

В Нидерландия подкрепата в училище включва всички услуги и образователна подкрепа, необходими по време на учебния процес, организирани като **споделена отговорност** между училището и външни здравни и социални специалисти. Училищата са длъжни да предложат на всяко дете подходящо място за обучение - самостоятелно или в партньорство с друг доставчик на социални и/или здравни услуги - а при допълнителна подкрепа изготвят перспектива за развитие съвместно с ученика и родителите. Един доставчик може да предоставя едновременно образователни, социални и здравни услуги, което силно улеснява интегрираността.

Великобритания и Естония — насочване, превенция и ранна намеса

Опитът на Великобритания добавя два ценни за образователната система елемента: **насочваща подкрепа** - специалисти, които помагат на семействата да се ориентират в сложната система от услуги и да достигнат до подходящата подкрепа - и **обединяването на ресурси** от здравната и социалната система за по-лесен достъп и споделена отговорност за резултатите. Естония от своя страна пренасочва политиките си към **превенция** на уязвимостите, които биха създали нужда от специализирани услуги, и индивидуализира интервенциите чрез координатори, придружаващи детето. Този акцент върху ранната намеса напълно съответства на разширяването на общата подкрепа, което законопроектът предвижда - програми за социално-емоционално учене, за деца в риск от бедност и социално изключване и психологическа подкрепа.

III. Ползи за децата и учениците, включително за тези със СОП

Най-значимите ползи от интегрираните услуги са за самите деца и ученици, особено за тези със специални образователни потребности (СОП) и с комплексни затруднения:

- **Синхронизирана, а не разпокъсана подкрепа.** Интегрираните услуги позволяват на детето да получава образователна, социална и при нужда здравна подкрепа в общ план, който се надгражда и допълва, вместо да се сблъсква с множество несвързани интервенции, отделни препоръки и неудобство при движението между различните услуги.
- **Достъп до подкрепата на едно място.** Осигуряването на достъп до социални услуги в сградата на детската градина или училището намалява бариерите пред достъпа. Международният опит показва, че предоставянето на множество услуги на едно място или в мрежа по интегриран начин носи по-бърз и по-ефективен резултат за детето. Това ще бъде и изключително облекчение за родителите, които вместо непрекъснато да транспортират децата от учлище до услуги, ще могат да ходят пълноценно на работа.
- **Индивидуализиране на подкрепата чрез „ниво на интензивност“.** Въвеждането на това понятие дава възможност една и съща дейност да се дозира гъвкаво спрямо конкретните потребности и способности на детето, така че подкрепата да е съобразена с неговия най-добър интерес.
- **Подкрепа и без статут на дете със СОП.** Възможността всяко дете да получи обща, допълнителна или комбинирана подкрепа според индивидуалните си потребности, без непременно да има статут на дете със СОП, е в съответствие с водещата тенденция за преминаване от закрила към превенция — децата да получават внимание и подкрепа още преди затрудненията да се задълбочат.
- **Гъвкавост чрез комбинираната форма на обучение.** Комбинираната форма позволява ученикът едновременно да е част от учебния процес и да взаимодейства с останалите ученици, и да получава индивидуално внимание, без това да пречи на останалите. Заедно с възможността за съкратен престой в учебните часове и престой по индивидуален график, това създава реални условия за успешно интегриране на деца с по-сложни и комплексни потребности.
- **Превенция на изключването и на институционализацията.** Наборът и многообразието от услуги в естествената среда на детето - неговата детска градина или училище - са ключов инструмент за превенция на социалното изключване и за задържане на детето в общообразователната среда.
- **По-плавен преход и приемственост.** Координираната работа между системите осигурява приемственост на подкрепата и по-плавен преход на детето между отделните етапи и среди, което е особено важно за деца с комплексни потребности.
- **Подкрепа за семейството.** Освен за детето, интегрираните услуги могат да осигурят подкрепа и за родителите, за децата в риск и за децата в социално уязвимо положение, което укрепва средата около детето като цяло. Предоставяне на услугата в сградата на училището несъмнено е и удобство за родителите.

IV. Ползи за образователната система

Интегрираните услуги носят конкретни ползи и за самата образователна система и институциите в нея:

- **Облекчаване на училищата и детските градини.** Когато образователната институция може да ползва реципрочно ресурса на социалните услуги в своята среда, тя не е принудена да поема сама целия обхват на подкрепата. Институциите се облекчават при предоставянето на дейностите за обща и допълнителна подкрепа чрез интегрирано взаимодействие със социалните услуги.
- **По-ефективно използване на публичния ресурс.** Вместо да се създава ново, скъпо и изолирано звено, се използва вече изграденият капацитет на социалната система. Това е особено значимо в ситуация, в която средствата остават ограничени, а потребностите доказано нарастват — обстоятелство, изрично отчетено и в мотивите към законопроекта.
- **По-голяма гъвкавост на образователните екипи.** Разширяването на кръга дейности за подкрепа, прецизирането на процесите на оценка, планиране и преглед и въвеждането на „ниво на интензивност“ - позволяват на институциите да организират подкрепата около индивидуалните потребности, вместо да прилагат еднакъв за всички подход.
- **Преодоляване на фрагментацията и на бариерите между системите.** Интегрираният подход премахва бариерите, които възникват между системите, когато са необходими цялостни и координирани услуги. Детето остава в училище и получава по-успешна подкрепа, защото социалната и образователната система работят заедно, а не паралелно.
- **Разширен инструментариум и нови специалисти.** Въвеждането на учител-специален педагог и психолог като подкрепящи специалисти и осигуряването на пространства за допълнителна подкрепа извън стандартната учебна среда дават на институциите по-богат инструментариум за действие в отговор на разнообразните потребности на децата.
- **Повишаване на качеството и подкрепа за педагогическите специалисти.** Съвместната работа и взаимното учене на специалисти от различни системи имат взаимно обогатяващо въздействие и повишават качеството едновременно на образователните услуги и на грижите. Въвеждането на супервизия за педагогическите специалисти е важен инструмент за развитие на професионалната им компетентност и за превенция на професионалното прегаряне, а ежегодното повишаване на квалификацията укрепва капацитета на системата в областта на приобщаването.
- **Приобщаване на целия ресурс на общността.** Интегрираният подход позволява да се приобщи цялата налична енергия и ресурс в общността - услугите на държавата, общините, частните доставчици, нестопанските организации и доброволците — в подкрепа на детето.

VI. Относно предвиждането на възможност за медиация при определяне на формата на обучение на ученика

Медиацията е доброволна и поверителна процедура за извънсъдебно разрешаване на спорове, при която трето лице - медиатор, подпомага спорещите страни да постигнат споразумение (чл. 2 на Закона за медиацията). Медиаторът не решава един спор, а помага на страните в него да разберат позициите и съображенията си и да достигнат до решение, което е приемливо за тях и ще бъде доброволно спазвано. Именно заради характеристиките на медиацията, тя е най-подходящият способ за гарантиране интересите детето при определяне формата на обучението му и за превенция ескалирането на конфликт между родители и училищно ръководство.

Уважаеми Народно представители,

Български център за нестопанско право **изразява своята пълна подкрепа за Законопроекта за изменение и допълнение на Закона за предучилищното и училищното образование.** Предложените промени стъпват на доказана в европейската практика философия - че приобщаването на всяко дете се постига най-добре, когато образователната, социалната и здравната система работят заедно, в синхрон и около индивидуалните потребности на детето. Законопроектът създава именно тази възможност, като разширява инструментариума на образователните институции, въвежда гъвкавостта на „нивото на интензивност“ и отваря средата на детската градина и училището за реципрочно ползване на социалните услуги.

Убедени сме, че приемането на законопроекта ще допринесе за по-справедлив и равнопоставен достъп до качествено образование и подкрепа за всички деца и ученици, и в частност за децата и учениците със специални образователни потребности и с комплексни затруднения. Оставаме на разположение за експертно съдействие в хода на разглеждането на законопроекта.

С уважение,

Надя Рабхат Шабани,

Директор на Български център за нестопанско право
гр. София, 16.07.2026 г.